

KINNITATUD
Keskkonnaameti
21.11.2023
korraldusega nr 1-3/23/638

Haapsi ja Tammuna loodusala ning merikotka püsielupaikade kaitsekorralduskava

Sisukord

1. Ala iseloomustus	4
1.2 Uurituse ja seire	5
1.2.1 Inventuurid ja uuringud.....	5
1.2.2 Riiklik seire	5
1.2.3 Inventuuride ja uuringute vajadus.....	5
2. Kaitseväärtused ja kaitse eesmärgid	6
3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused	12
3.1 Külastuskorraldus ja piiritähised.....	13
Kasutatud andmeallikad	14

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

MO – maaomanik

KE – kaitse-eeskiri

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

Kaitse eesmärk – kaitseväärtuse soovitud seisund

KeA – Keskkonnaamet

KAUR – Keskkonnaagentuur

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

KKK – kaitsekorralduskava

LiD – linnudirektiiv (sätestab liikmesriikide õigused ja kohustused loodusliku linnustiku kaitseks ja kasutamiseks)

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

LiA – linnuala (linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks asutatud ala)

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

LKS – looduskaitseeadus

PEP – püsielupaik

EELIS – Eesti looduse infosüsteem

SDF – Natura standardandmebaas

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks) (looduslik areng)

Seisundi parendamine – arvestatava esinduslikkusega (C) elupaikade seisundi parendamine (kraavide sulgemine, looduslikule arengule jätmine jms)

1. ALA ISELOOMUSTUS

Kaitstavate alade nimed	Haapsi merikotka PEP (KLO3000146), Tammuna merikotka PEP (KLO3000676), Stebeli merikotka PEP (KLO3000163), Kihnu merikotka PEP-id (KLO2000298, KLO3001508)
Linnualade nimed	Kura kurgu linnuala (EE0040434, RAH0000132), Pärnu lahe linnuala (EE0040346, RAH0000131)
Loodusalade nimed	Haapsi loodusala (EE0040329, RAH0000559), Tammuna loodusala (EE0040479, RAH0000569), Kihnu loodusala (EE0040313, RAH0000331)
Pindalad	60,3 ha; 56,2 ha; 15,9 ha
Asukoht ja piirid	https://register.keskkonnaportaal.ee/register/internationally-important-area/8953191 , https://register.keskkonnaportaal.ee/register/internationally-important-area/8953266 , https://register.keskkonnaportaal.ee/register/internationally-important-area/8953238 , https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/looduskaitse
Kaitsekord	„Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” https://www.riigiteataja.ee/akt/119052023005?leiaKehtiv ja Looduskaitseseadus https://www.riigiteataja.ee/akt/129062022007?leiaKehtiv .
Koostaja	Kirsi Loide
Koostamise aasta	2023
Kaitsekorralduskava koostamise kord	„Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine” https://www.riigiteataja.ee/akt/104112022001

Kaitstavate alade eesmärgiks on merikotka elupaikade kaitse ja säilitamine looduslikuna.

Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstavate alade valitsejale kaitse eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õiguslikku kohustust kolmandatele isikutele.

Haapsi ja Tammuna loodusala ning merikotka püsielupaikade KKK on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.

1.2 Uuritus ja seire

1.2.1 Inventuurid ja uuringud

Haapsi looduslal on tehtud Natura elupaigatüüpide inventuur aastal 2001 ja 2004. Tammuna looduslal on tehtud Natura elupaigatüüpide inventuur aastal 2002. Tabelis 1 ja 2 toodud Natura kaitse eesmärkide seisundid on esitatud nende inventuuride andmete põhjal. Võrreldes SDF-iga on EELIS-e kaardikihi järgi Haapsi looduslal vähem elupaigatüüpi vanad loodusmetsad (9010*) ja Tammuna looduslal vähem elupaigatüüpi soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).

Alal tehtud inventuurid tuginevad inventeerimise juhenditele, mis on kättesaadavad Keskkonnaministeeriumi kodulehel (välja toodud ka kasutatud andmeallikate all).

1.2.2 Riiklik seire

Merikotkaste PEP-ides toimub merikotkaste seire kolme aastase tsükliks, mis tähendab, et kolme aasta jooksul kaetakse seirega kõik teadaolevad pesapaigad. Haapsi merikotka PEP-is toimus viimane seire 2021. aastal, Tammuna merikotka PEP-is toimus viimane seire 2019. aastal, Stebeli merikotka PEP-is toimus viimane seire 2016. aastal, Kihnu merikotka PEP-ides toimus viimane seire 2018. ja 2019. aastal. Tabelis 1–3 toodud siseriiklike kaitse eesmärkide seisundid on esitatud nende seirete andmete põhjal.

1.2.3 Inventuuride ja uuringute vajadus

Elupaigatüüpide inventuur

Loodusaladel tehtud Natura elupaigatüüpide inventuuri andmed on vananenud, mitme elupaigatüübi esinduslikkuse hinnangud on puudulikud ja osaliselt on Tammuna loodusala inventeerimata. Lisaks jäävad Haapsi loodusala eesmärgiks olevad elupaigatüübid ka PEP-i piiranguvööndisse ja KKK näeb ette kaitsekorra muutmise. Seega on vaja inventeerida mõlema loodusala elupaigatüübid. Vastavalt uue inventuuri tulemustele tuleb korrigeerida ka standardandmebaasi andmeid.

2. KAITSEVÄÄRTUSED JA KAITSE EESMÄRGID

Haapsi loodusala kaitseväärtused on Euroopa Liidu loodusdirektiivi I lisasse kantud elupaigatüübid vanad loodusemetsad (9010*) ja vanad laialehised metsad (9020*). Haapsi loodusala asub mitmekesisel metsamaal, mida ilmestavad väikesed rohumaalaigud. Mitmekesisel ja erivanuselisel metsaalal esinevad mitmed vääriselupaigad ning ala on heaks elupaigaks merikotkale (*Haliaeetus albicilla*).

Tammuna loodusala kaitseväärtused on Euroopa Liidu loodusdirektiivi I lisasse kantud elupaigatüübid sinihelmikakooslused (6410), vanad laialehised metsad (9010*) ja soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Peaaegu tervikuna metsamaale (väikesel pindalal ka sinihelmikakooslused) jääv Tammuna loodusala asub Saaremaal. Ligikaudu 55 ha suurune kahte lahustükki jääv loodusala on üks osa Kura kurgu linnualast. Mitmekesine ja erivanuseline metsakooslus on heaks elupaigaks merikotkale. Kura kurgu linnuala kaitseväärtused on linnudirektiivi I lisasse kantud liigid, sealhulgas Tammuna loodusalale jääv merikotkas (*Haliaeetus albicilla*).

Tabelis 1–3 võetakse kokku Haapsi LoA ja merikotka PEP-i, Tammuna LoA ja merikotka PEP-ide ning Kihnu merikotka PEP-ide kaitseväärtuste hoidmisega seotud kaitse eesmärgid, soodsa looduskaitse seisundi saavutamist või hoidmist mõjutavad tegurid ning nende ärahoidmiseks või leevendamiseks ettenähtavad meetmed ning kaitsetegevuse oodatavad tulemused. Koosluste, liikide või elupaikade soodsa seisundi saavutamise või hoidmise tarvis seatavad (hooldamise, taastamise ja parendamise) meetmed on seatud vastavalt elupaigatüüpidele koostatud hoolduskavadele ja liikide tegevuskavadele, kui tabelis ei ole märgitud teisiti.

Tabel 1. Haapsi LoA ja merikotka PEP-i kaitseväärtuste koondtabel.

	Kaitseväärtus ¹	Seisund (pindala/esindus liikkus) ²	Kaitse eesmärk ³	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁴	Märkused	Panus üldpindalasse/SDF-i (%) ⁵
Natura kaitseväärtused								
Haapsi looudsala	Vanad loodumetsad (9010*) KE – ei, LoD – I, LoA – jah	<ul style="list-style-type: none"> • 13,5 ha / B⁶ 	<ul style="list-style-type: none"> • Säilitamine 13,5 ha • Andmete täpsustamine 13,5 ha 	<ul style="list-style-type: none"> • Raie • Info puudumine • Jääb osaliselt PEP-i piiranguvööndisse, ei ole PEP-i kaitse-eesmärk 	<ul style="list-style-type: none"> • Looduslikule arengule jätmise • Inventuur • Muuta kaitsekorda, moodustada kaitseala, lisada kaitse-eesmärgiks ja tsoneerida SKV-sse 	<ul style="list-style-type: none"> • Heas seisus elupaiku on säilinud ja andmed täpsustatud 13,5 ha 		0,02/0,02

¹ LKS – kaitsekategooria looduskaitseaduse alusel;

KE (jah/ei) – on või ei ole kaitseala kaitse-eesmärk;

LoD – loodusdirektiivi lisa number;

LoA (jah/ei) – on või ei ole loodusala kaitse-eesmärk

² Elupaigatüübi esinduslikkus: A – väga hea, B – hea, C – arvestatav, p – potentsiaalne

³ Kaitse eesmärk seatakse aastaks 2050

⁴ Oodatav tulemus seatakse aastaks 2050 ja tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant

⁵ 2019. a loodusdirektiivi aruande andmete põhjal (<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habita/report/>). Numbrid näitavad, milline on selle loodusala elupaigatüüpide osakaal kogu Eesti elupaigatüüpide / kõikide SDF-i kantud elupaigatüüpide pindalast.

⁶ 2004. a Natura inventuur.

	Vanad laialehised metsad (9020*) KE – ei, LoD – I, LoA – jah	<ul style="list-style-type: none"> • 34,3 ha / D⁷ 	<ul style="list-style-type: none"> • Andmete täpsustamine 34,3 ha • Seisundi parendamine 34,3 ha 	<ul style="list-style-type: none"> • Raie • Info puudumine • Jääb osaliselt PEP-i piiranguvööndisse, ei ole PEP-i kaitseeesmärk 	<ul style="list-style-type: none"> • Looduslikule arengule jätmise • Inventuur • Muuta kaitsekorda, moodustada kaitseala, lisada kaitseeesmärgiks ja tsoneerida SKV-sse 	<ul style="list-style-type: none"> • Seisund parenenud ja andmed on täpsustatud 34,3 ha 		0,48/0,49	
Siseriiklikud kaitseväärtused									
Haapsi merikotka PEP	Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) KE – jah, LiD – I, LoA – ei, LiA – ei	<ul style="list-style-type: none"> • 1 Pesitsev paar • Asustatud pesitsuspaik 59,5 ha⁸ 	<ul style="list-style-type: none"> • Sobiva pesitusala säilitamine 		<ul style="list-style-type: none"> • Pesitsusala looduslikule arengule jätmise 	<ul style="list-style-type: none"> • 1 pesitsev paar 	<ul style="list-style-type: none"> • Pesitsuspaik asub metsaelupaigatüü pidelevikualal 		

⁷ 2001. a Natura inventuur.

⁸ Kotkad ja must-toonekurg 2021. a seire

Tabel 2. Tammuna LoA ning Tammuna ja Stebeli merikotka PEP-i kaitseväärtuste koondtabel.

	Kaitseväärtus	Seisund (pindala/esindu sikkus)	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused	Panus üldpindalasse/SDF-i (%)
Natura kaitseväärtused								
Tammuna loodusala	Sinihelmikakooslused (6410) KE – ei, LoD – I, LoA – jah	• 0,2 ha / B ⁹	• Säilitamine 0,2 ha	• Kinnikasvamine	• Hooldamine	• Heas seisus elupaiku on säilinud 0,2 ha		0,02-0,01/0,02
	Vanad laialehised metsad (9020*) KE – ei, LoD – I, LoA – jah	• 4,5 ha / B ¹⁰	• Säilitamine 4,5 ha • Andmete täpsustamine 4,5 ha	• Raie • Info puudumine	• Looduslikule arengule jätmine • Inventuur	• Heas seisus elupaiku on säilinud ja andmed täpsustatud 4,5 ha		0,06/0,06
	Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) KE – ei, LoD – I, LoA – jah	• 29,9 ha / A ¹¹	• Säilitamine 29,9 ha • Andmete täpsustamine 29,9 ha	• Info puudumine	• Looduslikule arengule jätmine • Inventuur	• Väga heas seisus elupaiku on säilinud ja andmed täpsustatud 29,9 ha		0,08-0,07/0,08

⁹ 2002. a Natura inventuur.

¹⁰ 2002. a Natura inventuur.

¹¹ 2002. a Natura inventuur.

	Kaitseväärtus	Seisund (pindala/esindu slikkus)	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused	Panus üldpindal asse/SDF- i (%)
Siseriiklikud kaitseväärtused								
Tammuna merikotka PEP	Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) KE – jah, LiD – I, LoA – ei, LiA – jah	<ul style="list-style-type: none"> • Pesa varisenud¹² 	<ul style="list-style-type: none"> • Sobiva pesitusala säilitamine 39,1 ha 		<ul style="list-style-type: none"> • Pesitusuala looduslikule arengule jätmise 	<ul style="list-style-type: none"> • Sobiv pesitusala on säilinud 	<ul style="list-style-type: none"> • Pesituspaik asub metsaelupaigatüüpide levikualal 	
Stebeli merikotka PEP	Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) KE – jah, LiD – I, LoA – ei, LiA – jah	<ul style="list-style-type: none"> • Pesapuu murdunud¹³ 	<ul style="list-style-type: none"> • Sobiva pesitusala säilitamine 17,1 ha 		<ul style="list-style-type: none"> • Pesitusuala looduslikule arengule jätmise 	<ul style="list-style-type: none"> • Sobiv pesitusala on säilinud 		

¹² Kotkad ja must-toonekurk 2019. a seire.

¹³ Kotkad ja must-toonekurk 2016. a seire.

Tabel 3. Kihnu merikotka PEP-ide (Kihnu LoA) kaitseväärtuste koondtabel.

	Kaitseväärtus	Seisund	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused
Siseriiklikud kaitseväärtused							
Kihnu merikotka PEP	Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) KE – jah, LiD – I, LoA – ei, LiA – ei	<ul style="list-style-type: none"> • 1 pesitsev paar • Asustatud pesitsuspaik 12,5 ha¹⁴ 	<ul style="list-style-type: none"> • Sobiva pesitsusala säilitamine 12,5 ha 		<ul style="list-style-type: none"> • Pesitsusala looduslikule arengule jätmine 	<ul style="list-style-type: none"> • 1 pesitsev paar 	
Kihnu merikotka PEP	Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) KE – jah, LiD – I, LoA – ei, LiA – ei	<ul style="list-style-type: none"> • 1 pesitsev paar • Asustatud pesitsuspaik 12,5 ha¹⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> • Sobiva pesitsusala säilitamine 12,5 ha 		<ul style="list-style-type: none"> • Pesitsusala looduslikule arengule jätmine 	<ul style="list-style-type: none"> • 1 pesitsev paar 	

¹⁴ 2019. a vaatlus.

¹⁵ Kotkad ja must-toonekurg 2018. a seire.

3. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 4) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks, tabelit võidakse tulevikus täiendada. Metsaelupaigatüüpide puhul seatakse oodatava tulemuse saavutamise aastaks 2050, kuid tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant. KKK-s on käsitletud kõige olulisemaid tegevusi loodusalade kaitse eesmärkide saavutamiseks.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, parendamine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvliid, külastustaristu).

Tabel 4. Vajalikud tegevused aastaks 2033.

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Inventuurid, seired, uuringud						
1	Merikotkaste seire	5 leiukohta	Seire	KAUR	I	vastavalt seire metoodikale
2	Elupaigatüüpide andmete täpsustamine	116,5 ha	Inventuur	KeA	I	2030 ¹⁶
Hooldus, taastamine ja ohjamine						
3	Sinihelmikakoosluste (6410) hooldamine	0,2 ha	Koosluse hooldustöö	KeA/MO	I	Igal aastal
4	Vanad laialehised metsad (9020*) seisundi parendamine	18 ha	Koosluse seisundi parendamine läbi loodusliku arengu	RMK	I	2050
5	Vanad laialehised metsad (9020*) seisundi parendamine	16,3 ha	Koosluse seisundi parendamine läbi loodusliku arengu	KeA/MO	I	2050

¹⁶ Elupaiga tüüpide andmed peavad olema täpsustunud aastaks 2030

Kavad, eeskirjad						
6	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
7	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
8	Kaitse-eeskirja uuendamine (kaitse-eesmärkide ja kaitsekorra muutmine)		Kaitsekorra muutmine	KeA	I	2026

3.1 Külastuskorraldus ja piiritähised

Haapsi ja Tammuna looduslal ning merikotkaste PEP-ides puuduvad spetsiaalsed külastust suunavad teed ja rajad. Kuna tegemist on väikeste ja tundlike liikide aladega ei planeerita nendele aladele külastustaristut.

KASUTATUD ANDMEALLIKAD

- Helm, A., Kalamees, R., Kukk, T., Mesipuu, M., & Roosalu, E. (2010). *Juhend loodusdirektiivi I lisa pool-looduslike elupaigatüüpide seisundi hindamiseks*. Tartu: Pärandkoosluste Kaitse Ühing.
- Keskkonnaagentuur. (2010). *Eesti looduse infosüsteem (EELIS)*. Kasutamise kuupäev: 26. juuni 2023. a., allikas <https://www.eelis.ee/>
- Keskkonnaagentuur. (2021). *Keskkonnaseire infosüsteem (KESE)*. Kasutamise kuupäev: 26. juuni 2023. a., allikas <https://kese.envir.ee/kese>
- Keskkonnaagentuur. (2023). *Keskkonnaportaal*. Kasutamise kuupäev: 26. juuni 2023. a., allikas <https://keskkonnaportaal.ee/>
- Maa-amet. (2023). *Maa-ameti geoportaal*. Kasutamise kuupäev: 26. juuni 2023. a., allikas Maa-amet: <https://geoportaal.maaamet.ee/est/>
- Mesipuu, M. (2020). *Aru- ja soostunud niitude hoolduskava*. Tartu: Pärandkoosluste Kaitse Ühing.
- MTÜ Kotkaklubi. (2016). Kotkad ja must-toonekurg 2016. aasta aruanne. *Eesti Riikliku keskkonnaseire allprogrammi "Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire" seiretöö*.
- MTÜ Kotkaklubi. (2018). Kotkad ja must-toonekurg 2018. aasta aruanne. *Eesti Riikliku keskkonnaseire allprogrammi "Eluslooduse ja maastike mitmekesisuse seire" seiretöö*.
- MTÜ Kotkaklubi. (2019). Kotkad ja must-toonekurg 2019. aasta aruanne. *Eesti riikliku keskkonnaseire allprogrammi "Eluslooduse ja maastike mitmekesisuse seire" seiretöö*.
- MTÜ Kotkaklubi. (2021). Kotkad ja must-toonekurg 2021. aasta aruanne. *Eesti riikliku keskkonnaseire allprogrammi "Eluslooduse ja maastike mitmekesisuse seire" seiretöö*.
- Nellis, R. (2013). Merikotka (*Haliaeetus albicilla*) kaitse tegevuskava.
- Paal, J. (2004). *Euroopas väärtustatud elupaigad Eestis*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo ja trükikoda Ilo Print.
- Paal, J. (2007). *Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat*. Tallinn: Auratrükk.
- Palo, A. (2018). *Loodusdirektiivi metsaelupaikade inventeerimise juhend*. Tartu.
- Riigikantselei. (2010). *Riigi Teataja*. Kasutamise kuupäev: 26. juuni 2023. a., allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/index.html>